

# Ветеринариялық түсіндірме сөздік

Айтжанов Б.Д., Қазақ Үлттық аграрлық университетінің доценті, ветеринарияғының докторы.  
Ахметсадыков Н.Н. Қазақ Үлттық аграрлық университетінің профессоры, ветеринарияғының докторы.  
Несілбаев Т.Н. Қазақ Үлттық аграрлық университетінің профессоры, биологияғының докторы.

**Инглювиотомия** (лат. *ingluvies*—жем сау, грек. *tome*—кесу, тілу)—инглювиотомия, жемсауды тілу, жемсауга кептелген азықты кесек заттарды алу мақсатында жемсауды жару операциясы.

**Индейка** (лат. *melegris*)—курке тауық.

**Индиканемия** (грек. *haima*—қан)—индиканемия, қанда индиканың көп болуы.

**Индиканурия** (грек. *uron*—несеп)—индиканурия, несептегендегі индиканың көп болуы.

**Индикатор** (лат. *indicator*—көрсеткіш)—индикатор анықтағыш.

**Индукция** (лат. *inductio*)—индуция, жоғары дәрежелі нерв қызметінде бұл термин шартты тітікендергіш әсерімен туындаған нервтік процесс, қарама-қарсы бағытталған нервтік процестің (мех. козу—тежелу) пайда болуын сипаттайтын.

**Индурация** (лат. *induratio*—қатып қалу)—индурация, беріштену.

**Индурация** вымени (лат. *induratio uber*)—желіннің беріштенуі.

**Инкапсуляция** (лат. *in*—ішінде, *capsula*—корабша)—инкапсуляция, қабықтану.

**Инкремет** (лат. *in*—ішінде, *cretus*—бөлінген)—инкремет.

**Инкубатор** (лат. *incubo*)—инкубатор, жетілдіргіш, жумыртқадан балапан шыгаратын аспап.

**Инородные тела** (лат. *corpora aliena*)—бөтен, жат, бөгде дene.

**Инсектарий** (лат. *insectum*—жәндік)—инсектарий, жәндіктерді өсіретін жай.

**Инсектициды** (лат. *insectum*—жәндік, өлтіремін)—инсектицидтер, зиянды жәндіктерге қарсы қолданылатын химиялық заттар.

**Инсолация** (лат. *insolo*)—инсолация, күн сәулесімен сәулелендіру.

**Инспирация** (лат. *inspiratio*)—инспирация, тыныс алу

**Инстилляция** (лат. *instillatio*—тамызамын)—инстилляция, тамшылатып қюй.

**Инстинкт** (лат. *instinctus*—сезімнің оянуы)—инстинкт, соқыр сезім, ағдышы сезінуі.

**Инсулин** (лат. *insula*—арал)—инсулин, үйқы беziнің гармоны. Организмде көмірсулар алмасуын реттеп, қандагы қант мөлшерін кемітетін, ұлпалардың көмірсуларды сініруін жақсартады.

**Инсульт** (лат. *insulto*—секіремін)—инсультт, мига қан кету, ми қан айналымының кенеттен бұзылуы.

**Интерорецептор** (лат. *interior*—ішкі, *receptor*—қабылдаушы)—интерорецептор, ішкі рецепторлар.

**Интерференция вирусов** (лат. *inter*—ішкі, *ferio*—өзара, жоямын)—вирустар интерференциясы, бір вирустык организмге әсерін екінші вирустың тежеуі.

**Интерферон** (лат. *interferon*)—интерферон, организмде түзілетін вируска қарсы зат. Сүт қоректілермен

кустар торшаларында вирустар әсеріне жауап ретінде түзілетін қоршаган белок..

**Интима** (лат. *intima, tunica interna*—интима) қан және лимфа тамырларының ішкі тегіс қабаты.

**Интоксикиация** (лат. *in*—ішкі, *toikon*—ұйтызат) — интоксикиация, организмнің өзінде пайды болған немесе сырттан енген улы заттардың әсерінен улану.

**Интравагинальная грыжа** (лат. *tcernia intravaginalis*) — ішкі, қынап ішіндегі жарық.

**Интраваскулярная анестезия** (лат. *intra*—ішкі, *vas*—ыдыс, сауыт) — интраваскулярлық анестезия.

**Интраальбровальная реакция** (лат. *introductio*—ішкі, *palpebra*—қабак) — интраальбровальды реакция, қабак ішіндегі реакция.

**Интродукция** (лат. *introductio*—енгізу) — интродукция, жануарларды не осімдікті жаңа ортага әкелу.

**Инкубация** (лат. *in*—ішкі, *tuba*—түтік) — интубация, ауыз арқылы көмекейге түтік жіберу.

**Инфантилизм** (лат. *infantilis*—жетілмеген) — инфантилизм, организмнің немесе оның органдары мен жүйелерінің жетілмей қалуы.

**Инфаркт** (лат. *infarctus*—толтырамын)- инфаркт қан тамырының тығындалуы салдарына мүшенің бір бөлігінің жансыздануы, өліттенненуі.

**Инфекционная агалактия овец и коз** (лат. *agalactia inflosa ovium et caprarum*) — қан мен ешкінің жүқпалы агалактиясы жүқпалы суалуы.

**Инфекционная анемия лошадей** (*anaemia infectiosa equorum*) — жылқының жүқпалы анемиясы.

**Инфекционная анемия овец и коз** (лат. *anaemia infectiosa ovium et caprarum*) — қой мен ешкінің жүқпалы анемиясы.

**Инфекционная плевропневмония коз** (лат. *pleuropneumonia infectiosa caprarum*) — кебенек, ешкінің инфекциялық плевропневмониясы.

**Инфекционная энтеротоксемия овец** (лат. *dysenteria neonatorum anaerobica*) — жыбырлақ, қойдың жүқпалы ауруы.

**Инфекционный бронхит кур** (лат. *bronchitis infectiosa avium*) — балапаның жүқпалы бронхиты.

**Инфекционный вагинит крупного рогатого скота** (лат. *vaginitis infectiosa bovis*) — ірі қара маддың жүқпалы вагиниті, қынабының қабынуы.

**Инфекционный гастроэнтерит кошек** (лат. *gastroenteritis infectiosa felis*) — мысықтың инфекциялық гастроэнтериті.

**Инфекционный гастроэнтерит свиней** (лат. *gastroenteritis infectiosa suum*) — шошқаның инфекциялық гастроэнтериті.

**Инфекционный гепатит собак** (лат. *tcpatatitis infectiosa canum*) — иттің жүқпалы гепатиті.

**Инфекционный ларинготрахеит** (лат. *lazyngotracheitis infectiosa gallinarum*) — құстардың жүқпалы ларинготрахеиті.

**Инфекционный мастит коз** (лат. *mastitis infectiosa capri*)— ешкінің жүқпалы желінсауы.

**Инфекционный мастит овец** (лат. *mastitis infectiosa ovis*)— көйдің жүқпалы желінсауы.

**Инфекционный ринотрахеит крупного рогатого скота** (лат. *rhinotracheitis infectiosa bovis*)— сиырдың жүқпалы ринотрахеиті.

**Инфекционный синусит утят** (лат. *sinusitus infectiosa*)— үйрек балапанының жүқпалы синуситі.

**Инфекционный энцефаломиелит лошадей** (лат. *encephalomyelitis*)— жылқының инфекциялық энцефаломиелиті.

**Инфекционный некротический гепатит овец** (лат. *hepatitis*)— көйдің инфекциялық некрозды гепатиті.

**Инфекция** (лат. *infectio*— жүктыру) — инфекция, организмге жүқпалы ауру микроорганизмінің енүі, мал организмі мен инфекция көздөргыштарының өзара эректесуі нәтижесінде пайда болатын құрделі биологиялық реакция. Осы әрекеттесу динамикасын инфекциялық процесс деп атайды.

**Инфильтрация** (лат. *in—ishki, filtratio*— сузу) — инфильтрация, жиналу, іркілу, шогырлану, жалқақтану.

**Инъекция** (лат. *iniection*— бүркеу, енгізу) — инъекция, енгізу, жіберу. Емдік, алдын алу және балау мақсатында ерітінділерді немесе сүйкілік заттарды асказан жолдарынан тыс енгізу.

**Инфлюэнца** (лат. *influenza*) — инфлюэнца, грипптің есік атаяу.

**Инфузории** (лат. *infusoria*) — инфузория, бір клеткалы жәндік.

**Иод** (лат. *iodes*— көгілдір) — иод химиялық элемент.

**Иодоформ** (лат. *iodoformium*) иодоформ, иодты препарат. Антисептикалық зат.

**Ипподром** (грек. *hippos*— жылқы, *dromos*— шабу) — ипподром, ат шабысын өткізетін орын.

**Иппология** (грек. *hippos*— жылқы, *logos*—ғылым) — иппология, жылқыны зерттеу, жылқы туралы ғылым, жылқы өссіру.

**Иридоциклит** (грек. *iris*— тегі, *iridos*— кемпіркосақ, *kyklos*— коз) — иридиоциклит, көздің цилиарлы денесі мен қабатының қабынуы.

**Иридэктомия** (лат. *iridectomy*) — иридэктомия, көздің цилиарлы қабатын тізу.

**Ирит** (лат. *iritis*) — ирит, көздің шапыраш қабатының қабынуы.

**Ихор** (грек. *ichor*— ірің)- ихор, ірің-шіріген үлпаниң қабынуы, қабыну кезеңінде үлпаниң ыдырау өнімі.

**Ихтиоз** (грек. *ichthys*— балық) — ихтиоз, жас төлдің терісінің мүйізденіп тууы, балықтердің деген магынады.

**Ихтиология** (грек. *ichthys*— балық, *logos*—ғылым) — ихтиология, балықтарды зерттейтін ғылым.

**Ихтиопатология** (грек. *ichthys*— балық, *pathos*— ауру, *logos*—ғылым) — ихтиопатология, балықтардың ауруларын зерттейтін ғылым.

**Ихтиоспоридиоз** (лат. *Ichthyosporidium hoferi*)-ихтиоспоридиоз, балықтың қозғалыс бағдарын закымдайтын инфекциялық созылмалы ауру.

**Ихтиофтириоз** (лат. *ichthyophthirius multifiliis*) — ихтиофтириоз, тұшы және теңіз сүйнәдегі тоғанда осірілетін балықтардың терісі мен желбезегін зақымдайтын инвазиялық ауру.

**Ишемия** (грек. *ischo*— тежеймін, тоқтатамын, *haima*— қан) — ишемия, артериялық каниң келіу азауы салдарынан немесе тоқтап қалуынан организмнің бір мүшесіне немесе үлпана қанның жеткіліксіз толуы.

**Ишурия** (грек. *ischo*— тежеймін, тоқтатамын, *igone* несеп) — ишурия, қықта несептің іркелуі.

**Қабан** (лат. *Sus scrofa*) — қабан, жабайы шошка

**Қабарга** (лат. *Moschus moschiferus*) — тоқал бұғы.

**Каверна** (лат. *caverna*— үңгір, қуыс) — үңгір, қуыс. Ауру салдарынан органда пайда болған қуыс.

**Қавиозы** (лат. *khawioses*) — қавиоздар, тұшы суда өсетін балықтардың таспа құрттар қоздыратын гельминтозды ауруы.

**Қазеин** (лат. *caseus*— ірімшік) — казеин, сүт құрамындағы белок.

**Кайма копытная** (лат. *Limbus unguis*) — түяк көбесі, түяқтың жиегі, түяқтың теріге ауысқан жері.

**Қали едкое** (лат. *kalium hydroxidum*) — қүйдіргіш калий.

**Калориметрия** (лат. *calor*— жылу, *metre*— өлшемін) — калориметрия, жылуды өлшеу.

**Калория** (лат. *calor*— жылу) — калория, жылу өлшемі.

**Кальций** (лат. *calcium*) — кальций (химиялық элемент)

**Камвольные овцы** (нем. *kattwolle*— таралып алынған жүн) — мәуіті жүнді қой.

**Камфора** (лат. *camphora*) — камфора, орталық жүйке жүйесін қоздыргыш зат.

**Канамицин** (лат. *kanamycinum*) — канамицин (антибиотик)

**Кандидамиоз** (лат. *candidamycosis* — кандидамиоз) құстардың саңырауқұлақтың жүқпалы ауруы.

**Каннибализм** (франц. *cannibale* — адам-жегіш) — каннибализм, өз түлігін жеу.

**Капиллариозы** (лат. *capillarioses*) — капиллариоздар, жұмыр құрттар қоздыратын мал гельминтозы.

## Әдебиеттер

Сайдулдин Т. С., Қашаганов Қ., Жаңабеков К. Ж., Орысша-қазақша мал дәрігерлігі сөздігі. Алматы, «Қайнар», 1993.

Қожабеков З. К., Өтенов Ә. М., Малдәрігерлік түсінірдімелік сөздік. Алматы, «Ана тілі», 1995.

Сансызыбай А. Р., Қожабеков З. К., Сұлтанов А. А. және басқалар. Ветеринариялық медицинаның орысша-қазақша түсіндірмө сөздігі. Алматы, «Molia-Dos», 2005.